

Siirtolaisuus ja historianopetus – Raportti ISHD:n konferenssista Saksasta

Tanja Taivalantti

Osallistuin historiadidaktikkojen yhdistyksen, International Society for History Didacticsin (ISHD), vuosittaiseen konferenssiin, joka pidettiin 9.–11.9.2019 Tutzingissa, Saksassa. Konferenssin teemana oli ajankohtaisesti siirtolaisuus ja historianopetus. Kyseessä oli 40 vuotta toiminen yhdistyksen vuosittainen konferenssi, joka usein järjestetään pienessä Tutzingin kaupungissa Starnberginjärven rannalla. Tällä kertaa sinne kokoontui viitisenkymmentä historiallisesta ajattelusta, historiatietoisuudesta, historian opettamisesta sekä oppimisesta, historiakulttuurista ja historian julkisesta käytöstä kiinnostunutta asiantuntijaa. Akademie für politische Bildung -opistolla järjestetyssä konferenssissa oli avauspuheen-
vuoron sekä paneelikeskustelun lisäksi kolmetoista eri teemaryhmää, joissa jokaisessa pidettiin kolme esitystä. Myös majoitus ja ruokailut järjestyivät opiston tiloissa, joten olosuhteet tutkijoiden väliseen vuorovaikutukseen olivat suotuisat. Kompakti konferenssi oli miellyttävä kokemus ensikertalaiselle.

Esityksissä tarkasteltiin siirtolaisuuden näkymistä oppikirjoissa, opetussuunnitelmissa ja luokahuoneissa. Siirtolaisuutta oli tutkittu sekä maahanmuuton (immigration) että maastamuuton (emigration) näkökulmasta. Keskustelua herätti ruotsin ja englannin kielellä opiskelevien nuorten vaikeus tunnistaa näiden käsitteiden eroa.

Italialaiset, puolalaiset, portugalilaiset ja virolaiset tutkijat kertoivat, miten maastamuutto näyttäytyy heidän historianopetuksessaan. Heidän mukaansa maastamuuttajat usein katoavat kansallisesta historiankirjoituksesta. Jättäessään kotimaansa maastamuuttajat ikään kuin menettävät historian toimijuutensa, eikä heitä nosteta esille myöskään historianopetuksessa. Professori Cláudia Pinto Ribeiro esitteli portugalilaisten historian oppikirjojen tapaa käsitellä siirtolaisuutta. Hänen mukaansa oppikirjojen merkitys historianopetukselle on merkittävä, sillä lähestulkoon kaikki portugalilaisopettajat käyttävät niitä oppituntien valmistelussa. Pinto Ribeiron mukaan siirtolaisuuden käsittely oppikirjoissa on Eurooppakeskeistä ja siirtolaisuuden käsittelyä leimaa keskittyminen siirtolaisten lukumääriin. Hän kritisoi oppikirjoja maastamuuton merkityksen sivuuttamisesta ja näkee sen johtaneen lähtijöiden unohtamiseen historianopetuksessa.

Kuva 1. Näkymä Akademie für politische Bildung -opiston luentosalin ikkunasta. Kuva: ISHD:n kuvagalleria.

Siirtolaisuutta käsiteltiin myös maahanmuuton näkökulmasta. Puhujat keskittyivät lähinnä maahanmuuton aiheuttamiin haasteisiin. Esityksissä kuultiin, miten maahanmuuttajia käsitellään oppikirjoissa, miten maahanmuuttajat menestyvät historian oppitunneilla sekä miten opiskelijat suhtautuvat maahanmuuttoon ja maahanmuuttajiin. Belgialainen Marjolein Wilke on tutkinut flaaminkielisten koulujen historianopettajien käsityksiä historiallisesta ajattelusta ja siirtolaisuudesta. Flanderin alueen opettajat eivät hänen mukaansa näe siirtolaisuutta erityisen ristiriitaisena tai vaikeana aiheena. Silti vain puolet heistä opettaa sitä, vaikka useammalla kuin joka kymmenennellä belgialaisella on ulkomaalaistausta (Muuttoliikettä ja muuttajia koskevat tilastot 2019).

Useissa esityksissä oli havaittavissa ajatus, että ihmisten siirtyminen maasta toiseen luo uusia haasteita, joita perinteinen historianopetus ei välttämättä käsittele. Opiskelijoiden moninaisten lähtökohtien lisääntyminen nostaa kuitenkin esiin tarpeen tuoda erilaisia näkökulmia myös historianopetukseen.

Konferenssissa esiteltiin myös kahden eri maan historiannarratiiveja yhteen sovittava oppikirjahanke *Europe – Our History*. Sen tavoitteena oli luoda historian oppikirjasarja, jossa puolalainen ja saksalainen historian narratiivi kulkevat rinnakkain. Hanketta esittelivät tutkijat Dominik Pick ja Joanna Zaborowski. Kahden maan yhteisen historian oppikirjan kirjoittaminen on aina haaste ja siksi on ilahduttavaa, että osa valmiista kirjoista oli esillä konferenssissa.

Tekijöillä on kuitenkin edessään huomattavia käytännön haasteita. Konferenssin saksalaiset osanottajat kertoivat vaikeuksista saada kirjasarja hyväksyttyä virallisiksi oppikirjoiksi Saksan osavaltioissa ja Puolassa. Vaikuttaa siltä, että Puolassa historianopetuksen liikkumatila olisi kaventumassa maan poliittisen tilanteen vuoksi, ja siksi moninäkökulmaisuuksien lisääntyminen oppikirjoissa olisi suotavaa. Konferenssiin osallistunut japanilainen professori Masayuki Sato kertoi, että myös Japani ja Etelä-Korea ovat yrittäneet luoda dialogia maiden historianarratiivien välille. Asia on kuitenkin poliittisesti niin tulehtunut, ettei konkreettisia neuvotteluja ole saatu aikaan.

Kuva 2. Konferenssin osallistujia kuuntelemissa esitystä. Kuva: ISHD kuvagalleria.

Konferenssissa todettiin menneisyyden siirtolaisuuden mekanismien opettamisen lisäävän oppilaiden empatiakykyä ja ymmärrystä nykysiirtolaisuutta kohtaan. Historiantunneilla olisi syytä lisäksi pohtia, ovatko yhteiskunnat koskaan olleet homogeenisiä ja yhtenäisiä, vai onko siirtolaisuutta, niin maastamuuttoa kuin maahanmuuttoa, esiintynyt jossain muodossa aina.

Seuraava ISHD-konferenssi järjestetään 23.–29. elokuuta 2021 Poznańissa, Puolassa. Konferenssi järjestetään historiatieteiden kansainvälisen komitean (Congress of the International Committee of Historical Sciences, CISH/ICHS) kongressin yhteydessä. Teemana on ”Alternative Modernities”. ISHD:n julkaisua, *Journal of Research on History Didactics, History Education, and History Culture*, voi lukea verkossa ilmaiseksi lukuun ottamatta viimeisintä numeroa. (JHEC journal.)

Lähteet

ISHD International Society for History Didactics. < <https://ishd.co> > (Luettu 21.12.2019.)

ISHD kuvagalleria. < <https://ishd.co/index.php/gallery/> > (Luettu 21.12.2019.)

JHEC journal < <https://ishd.co/index.php/jhec-journal/> > (Luettu 21.12.2019.)

Europe – Our History -oppikirjasarja. < <http://en.europa-unsere-geschichte.org> > (Luettu 21.12.2019.)

EuroStat. Muuttoliikettä ja muuttajia koskevat tilastot 2019 [www-lähde]. < https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Migration_and_migrant_population_statistics/fi#Maahanmuuttajav.C3.A4est.C3.B6:_EU:ssa_asui_22.2C3_miljoonaa_EU:n_ulkopuolisten_maiden_kansalaista_1._tammikuuta_2018 > (Luettu 21.12.2019).

Tanja Taivalantti on tohtorikoulutettava Helsingin yliopiston kasvatustieteellisessä tiedekunnassa.